

OBSAH

ANOTACE	9
I. ÚVOD – REFLEXE HODNOT A CÍLŮ VÝCHOVY VE SPOLEČENSKÉM KONTEXTU	11
II. DÍTĚ S PROBLÉMY – OHROŽENÉ DÍTĚ.....	21
III. DÍTĚ S PROBLÉMY A EDUKAČNÍ REALITA.....	25
1. Vývojové zákonitosti a úkoly dětí mladšího a středního školního věku.....	25
2. Riziko pocitu méněcennosti, citová výchova a výchova k odpovědnosti	29
3. Problematika přístupu a výchovného stylu	32
IV. TEORIE AGRESE, VYMEZENÍ POJMŮ, DETERMINUJÍCÍ FAKTORY	42
1. Destruktivita, agrese, agresivita, násilné chování	42
2. Poznatky srovnávací psychologie - společné a rozdílné	47
3. Vrozené a získané.....	52
3.1 Endogenní faktory (biologické předpoklady agrese)	53
3.2 Exogenní faktory	58
3.3 Vzájemná propojenost endogenních a exogenních faktorů.....	61
3.4 Vlivy a mechanismy interakce mezi osobností a prostředím.....	63
3.5 Morální chování jako výslednice biologických a sociálních faktorů	65
3.6 Syndrom ADHD jako výslednice endogenních a exogenních faktorů a významné vývojové riziko.....	69
V. AGRESE, AGRESIVITA A NÁSILNÉ CHOVÁNÍ JAKO PSYCHOSOCIÁLNÍ FENOMÉN.....	90
1. Vývojové determinanty a projevy	90
2. Agrese a emoce.....	92
3. Kognitivní složky osobnosti ve vztahu k agresi.....	93
4. Agrese a morálka.....	94
5. Metody zvládnání agrese	97
6. Patologie rodiny a agrese.....	102
7. Vliv sdělovacích a komunikačních médií na agresivitu a násilí .	104

VI. ÚSTAVNÍ VÝCHOVA JAKO SOUČÁST SYSTÉMU PÉČE O DÍTĚ	114
1. Školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči.....	115
2. Aktuální situace, problémy a úkoly ústavní výchovy	117
3. Ústavní výchova – transformace systému	123
3.1 Základní důvody a motivace ke změnám	123
3.2 Obsah, cíle a principy transformačních změn	126
VII. DĚTI VE ŠKOLSKÝCH VÝCHOVNÝCH ZAŘÍZENÍCH	131
1. Zjištěné charakteristiky dětí a jejich rodin	131
2. Školní neúspěšnost a problémové chování v návaznosti na edukační programy	138
3. Osobnost pedagoga ve školských výchovných zařízeních.....	140
VIII. ANALÝZA NEVHODNÉHO SOCIÁLNÍHO CHOVÁNÍ V PODMÍNKÁCH ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ PRO VÝKON ÚSTAVNÍ A OCHRANNÉ VÝCHOVY	141
1. Teoretická a metodologická východiska pedagogického přístupu k dětem ve výchovných zařízeních	141
2. Porozumění a interpretace problémového chování ve vztahu k volbě metod.....	143
IX. ETOPEDIE A ETOPEDICKÁ DIAGNOSTIKA	146
1. Definování a obecné vymezení pojmů	146
2. Cíle etopedické diagnostiky.....	148
3. Integrativní přístup při sestavování etopedické diagnózy	150
4. Struktura etopedické diagnostiky	151
X. MODEL KOMPLEXNÍ DIAGNOSTICKÉ ČINNOSTI V DIAGNOSTICKÉM ÚSTAVU	157
1. Základní posuzované oblasti (diagnostické osy).....	157
2. Odborné činnosti ve vztahu k časovým fázím pobytu dítěte v diagnostickém ústavu	158
3. Struktura závěrečné (výstupní) zprávy o dítěti.....	162

4. Model interdisciplinárního překrývání oborů etopedie a psychologie (vymezení role etopeda a psychologa ve speciálním školském zařízení).....164
5. Dodatky a doporučení k etopedickým činnostem v diagnostickém ústavu166
6. Problematika úkolů, možností a metod práce etopeda ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy.167

XI. MOŽNÁ KRITÉRIA HODNOCENÍ PROJEVŮ SOCIÁLNÍ NARUŠENOSTI171

1. Problematika terminologického a definičního vymezení.....171
2. Významná kritéria a přístupy pro hodnocení problémového chování a pro užití specifických metod péče174
 - 2.1 Problémové chování v pedagogickém kontextu..... 174
 - 2.2 Sociální klasifikace poruch chování..... 175
 - 2.3 Poruchy chování ve zdravotnickém kontextu a dle kritérií MKN 10.... 175
 - 2.3.1 Poruchy chování dle prognózy dalšího vývoje..... 176
 - 2.3.2 Poruchy chování dle vývojového aspektu (faktor zralosti dítěte, faktor časového vývoje poruchy) 177
 - 2.3.3 Poruchy chování dle etiologie177
 - 2.3.4 Poruchy chování dle druhu a míry agrese (dle reaktivity a emo.....179
 - 2.3.5 Dělení agrese dle domén v agresivním chování (Theiner, 2007) 181
 - 2.3.6 Základní symptomy poruch chování 181
 - 2.3.7 Protektivní faktory a náprava poruch chování..... 182
 - 2.4 Typologie agresorů dle motivace agresivního jednání (Čermák, 1998) 182
3. Závěrečné shrnutí a doplnění tématu problémového chování..... 183

XII. PROPOJENOST ETOPEDICKÝCH ČINNOSTÍ S CHARAKTERISTIKAMI KOGNITIVNĚ BEHAVIORÁLNÍ TERAPIE V PODMÍNKÁCH ÚSTAVNÍ PÉČE.....186

1. Aplikace přístupů kognitivně behaviorální terapie v podmínkách ústavní péče.....186
2. Principy, charakteristiky a metody kognitivně behaviorálního přístupu187
3. Modifikace – tvarování chování192
4. Další faktory determinující chování v rámci přístupů KBT.....195
5. Modely a schéma postupů201

Schéma postupů KBT a etopedické diagnostiky	201
Psychický model problémového chování dítěte v systému KBT	202
Model odborných činností a týmové spolupráce při reedukaci sociálně narušeného dítěte v rámci postupů KBT	202

XIII. VÝCHOVNĚ TERAPEUTICKÁ A REŽIMOVÁ PÉČE V DIAGNOSTICKÉM ÚSTAVU205

Návrh oblastí pro sledování a popis chování dítěte.....	212
Metodická doporučení, zkušenosti, poznatky	214

XIV. DĚTI S AGRESIVNÍMI PROJEVY VE SPECIÁLNÍCH ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH.....220

1. Specifikace pojmů agrese a agresivita pro potřeby praxe	220
2. Teoreticko-metodologická východiska a přístupy	221
Sociální učení a kognitivně behaviorální model péče	221
Symptomatické i etiologické hledisko při analýze problému.....	222
3. Aplikace metod zvládnání agrese	224
4. Osvědčené a doporučené principy péče o děti s agresivními projevy.....	226
Režimová a výchovně terapeutická opatření (léčba prostředím).....	226
Pravidla a zásady přístupu k „problémovým“ agresivním dětem	228
Specifika výchovně terapeutického přístupu k agresivním dětem	229
Preventivní režimově organizační opatření (možnosti dle typu zařízení)	230
5. Doporučený postup a strategie při přijetí agresivního dítěte.....	232
Důkladné seznámení s osobností a situací dítěte.....	232
Vytvoření hypotézy příčin agresivních projevů a jejich charakteristika (typy agrese).....	232
Strategie řešení ve vztahu k typům agresivních projevů	233
Postup v případě fyzického útoku	237
Obecná pravidla a podmínky pro práci s agresorem (souhm).....	238

XV. DÍTĚ V KRIZI.....240

1. Krize a krizová intervence	240
2. Krize a akutní reakce na zátěž	241
3. Zásady přístupu k osobě v krizi.....	243
4. Krizová intervence u agresivních dětí	244

XVI. PROBLEMATIKA SEBEPOŠKOZOVÁNÍ A RIZIKO SUICIDÁLNÍHO JEDNÁNÍ	247
1. Sebeпоškozování (sebezraňování).....	247
2. Suicidální jednání	249
XVII. PROBLEMATIKA ÚTĚKŮ	251
1. Útěk jako varianta únikového jednání.....	251
2. Útěky dle motivace a průvodní emotivity	251
3. Útěky dle způsobu - formy	252
4. Doporučení pro školská zařízení	252
XVIII. VÝSLEDKY STUDIE VYUŽITÍ METODY EEG-BIOFEEDBACK.....	253
1. Zdůvodnění potřeby studie a její cíle	253
2. Metodologická východiska.....	256
3. Kritéria výběru a údaje o vyšetřovaném souboru.....	257
3.1 Kritéria výběru	257
3.2 Charakteristika souboru.....	258
4. Použité metody (testy, modely tréninku EBFT).....	258
5. Hypotéza	259
6. Technické zabezpečení a způsob realizace studie	260
6.1 Sestavení skupiny probandů	260
6.2 Časový harmonogram průběhu realizace studie a zpracování výsledků	261
7. Závěrečná charakteristika klinického souboru a anamnestické údaje	261
7.1 Klinický soubor	261
7.2 Charakteristika rodin probandů z hlediska funkčnosti	261
7.3 Charakteristika typu rodin	262
7.4 Rizikové faktory v anamnéze probandů v přímém vztahu k rozvoji projevů sociální patologie	263
8. Statistické zpracování výsledků psychologických testů.....	264
8.1 Vyhodnocení IQv, IQn, IQc	264
8.2 Vyhodnocení stenů	264
8.3 Popis použitých metod a charakteristika jednotlivých subtestů psychologického vyšetření intelektu	265

8.4	Komentář k psychologickému vyšetření	268
8.5	Komentář k použití jednotlivých testů	269
9.	Statistické zpracování výsledků EEG vyšetření	270
10.	Výsledky etopedického hodnocení	271
10.1	Etopedické hodnocení ve vztahu k výsledkům experimentální a kontrolní skupiny	273
11.	Závěrečné zhodnocení studie a diskuse výsledků	275
12.	Dosažení cíle studie	277
XIX.	ZÁVĚR	280
XX.	RESUMÉ	282
	Summary	282
XXI.	SEZNAM LITERATURY	284
XXI.	REJSTŘÍK	288